

MODUULI 02: LAPSEN OIKEUDET JA LAPSEN ETU

M▲PChipp

EUROOPAN UNIONIN RIGHTS,
EQUALITY AND CITIZENSHIP (REC) -
OHJELMAN TUKEMA HANKE

KENET KATSOTAAN LAPSEKSI?

Kaikki alle 18-vuotiaat henkilöt katsotaan lapsiksi, ellei lapseen soveltuvien lakien mukaan täysi-ikäisyyttä saavuteta aikaisemmin.

YK:n lapsen oikeuksien sopimus, 1. artikla

MITÄ OIKEUKSIA LAPSELLA ON?

YK:n lapsen oikeuksien sopimus (1989) sisältää kattavan kokoelman perusarvoja ja periaatteita.

Kyseessä ovat vapaudet, standardit ja oikeudet, joihin kaikki lapset ovat automaattisesti oikeutettuja.

- ▶ lapset ovat oikeuksien haltijoita
- ▶ valtioilla on vastuu toteutuksesta

LAPSET OIKEUKSIEN HALTIJOINA

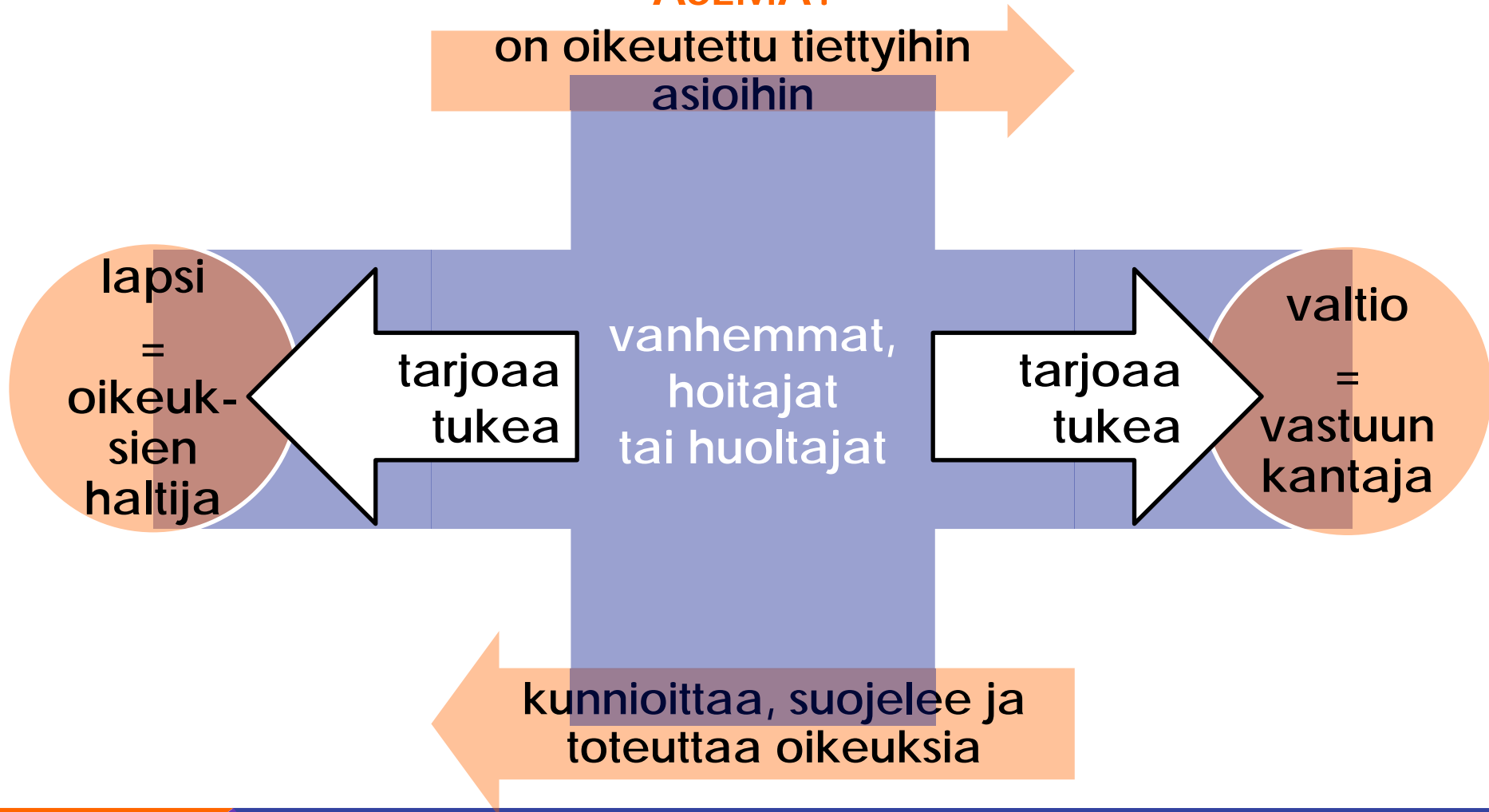
on oikeutettu tiettyihin
asioihin

lapsi
= oikeuksien
haltija

valtio
= vastuun
kantaja

kunnioittaa, suojelee ja
toteuttaa oikeuksia

MIKÄ ON VANHEMPIEN, HUOLTAJIEN JA HOITAJIEN ASEMA?

KANSAINVÄLISET LASTEN OIKEUDET - PERUSTEET

Yleismaailmalliset: Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus

Lapsiin kohdistuvat: Lapsen oikeuksien sopimus

- ▶ sisältää kaikki perusoikeudet
- ▶ laajimmin ratifioitu sopimus (mukana mm. kaikki EU-valtiot)
- ▶ YK:n lapsen oikeuksien komitea valvoo ja ohjaa toteutusta
- ▶ kolme valinnaista pöytäkirjaa (lasten osallistuminen aseellisiin konflikteihin; lapsikauppa ja lasten hyväksikäyttö prostituutiossa ja pornografiassa; tiedotusmenettely)

Lisäksi on olemassa valinnainen pöytäkirja valitusoikeudesta – alan ammattilaisten tulee huomioida lapsen valitusoikeus.

LASTEN OIKEUDET – PERUSTEET EU:N ALUEELLA

Yleismaailmalliset: Euroopan ihmisoikeussopimus ja Euroopan unionin perusoikeuskirja

Lapsiin kohdistuvat: Euroopan unionin perusoikeuskirjan 24. artikla

- ▶ EU:n suuntaviivat lapsen oikeuksien edistämisestä ja suojaamisesta (2007)
- ▶ Euroopan neuvoston ministerikomitean hyväksymät lapsiystävällistä oikeudenkäyttöä koskevat ohjeet(2010)

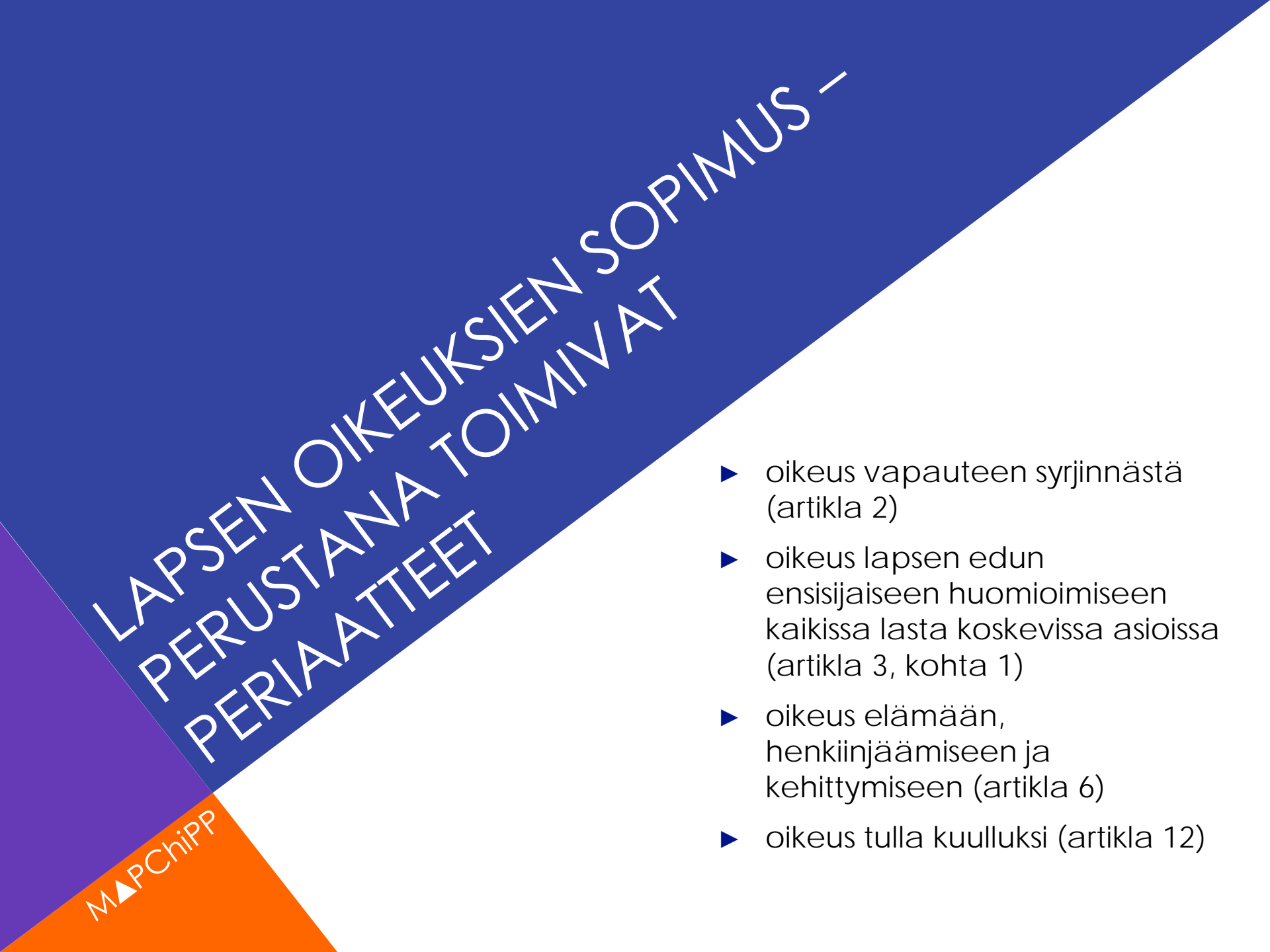
Euroopan neuvoston lasten oikeuksia koskevan strategian asiantuntijakomitea kehitti uuden lasten oikeuksia koskevan EU-strategian (2016–2021). Sen viisi avainkohtaa ovat:

- ▶ kaikkien lasten tasa-arvoiset mahdollisuudet
- ▶ kaikkien lasten osallisuus
- ▶ kaikkien lasten suojeleminen väkivallalta
- ▶ lapsiystävällisen oikeudenkäytön takaaminen kaikille lapsille
- ▶ lapsen oikeudet digitaalisessa maailmassa

LAPSEN OIKEUKSIEN SOPIMUS

"3 P:tä":

- ▶ **Suojelu (protection):** Oikeus tulla suojelluksi vahingollista toimintaa tai käytöstä vastaan.
 - Lapsella on siis esimerkiksi oikeus suojeluun syrjintää tai hyväksikäyttöä vastaan.
- ▶ **Huolenpito (provision):** Oikeus hyödyntää etuja ja palveluja.
 - Tähän kuuluvat esimerkiksi oikeus koulutukseen, terveydenhuoltoon, ravintoon ja kohtuulliseen elintasoon.
- ▶ **Osallisuus (participation):** Oikeus osallistua erilaisiin aktiviteetteihin.
 - Tähän kuuluvat esimerkiksi oikeus mielipiteisiin ja niiden ilmaisemiseen, oikeus osallistua lasta itseään koskevien päätösten tekoon sekä oikeus sananvapauteen.

LAPSEN OIKEUKSIEN SOPIMUS – PERUSTANA TOIMIVAT PERIAATTEET

- ▶ oikeus vapauteen syrjinnästä (artikla 2)
- ▶ oikeus lapsen edun ensisijaiseen huomioimiseen kaikissa lasta koskevissa asioissa (artikla 3, kohta 1)
- ▶ oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen (artikla 6)
- ▶ oikeus tulla kuulluksi (artikla 12)

MUITA LAPSEN OIKEUKSIEN SOPIMUKSEEN SISÄLTÄVIÄ OIKEUKSIA

- ▶ koulutus
- ▶ terveys
- ▶ sijaishoito
- ▶ yksityisyys
- ▶ uskonto
- ▶ ajattelu
- ▶ itseilmaisu
- ▶ elämä
- ▶ selviytyminen ja kehitys
- ▶ lapsen etu
- ▶ vapaus syrjinnästä
- ▶ identiteetti
- ▶ osallisuus
- ▶ syntymärekisteröinti

PERIAATE: LAPSEN ETU

- ▶ Lapsen oikeuksien sopimus, artikla 3.1
- ▶ yleiskommentti nro 14 lapsen oikeudesta saada etunsa otetuksi ensisijaisesti huomioon
- ▶ lapsen edun oltava ensisijainen kaikissa lasta koskevissa päätöksissä
- ▶ yleisluontoinen, epäsuora ja suora vaikutus (ryhmä, kohdistettu, yksilö)
- ▶ edellyttää yksilöllisten olosuhteiden arviointia
- ▶ ensisijaisesti huomioon otettava tekijä (erityisesti adoptiokysymyksissä)

LAPSEN ETU: MISTÄ SE KOOSTUU?

M▲PChiPP

Kaikki lapsiin vaikuttavat päätökset:

- ▶ **Yleinen taso:** kaikki, mikä vaikuttaa lapseen tai lapsiryhmiin yleisellä tasolla
- ▶ **Epäsuora vaikutus:** lapsiin suoraan vaikuttavat päätökset, kuten koulutuspolitiikka, lasten terveydenhuolto jne.
- ▶ **Suora vaikutus:** päätökset, jotka koskevat lasta tai lapsiryhmää

LAPSEN ETU: MISTÄ SE KOOSTUU?

Lapsen etu?

- ▶ Toimenpiteiden tulee joustaa **lapsen yksilöllisten tarpeiden ja oikeuksien** mukaan tai perustua arviolle **lapsiryhmän tarpeista ja oikeuksista**.
- ▶ **Arviointi** on tarpeen, jotta voidaan huomioida:
 - lapsen näkemykset
 - lapsen identiteetti
 - perheympäristön ja ihmissuhteiden suojelu
 - lapsen hoito, turvallisuus ja suojelu
 - mahdollinen haavoittuvuus
 - lapsen oikeus terveydenhuoltoon ja koulutukseen
(lisätietoa: kts. yleiskommentti 14)

”Ensisijainen huomioiminen”

”Lapsen edulla” on merkittävä rooli kaikessa päätöksenteossa.

PERIAATE: OIKEUS OSALLISTUA JA TULLA KUULLUKSI

- ▶ Lapsen oikeuksien sopimus, artikla 12
- ▶ kaikilla lapsilla oikeus mielipiteisiin ja niiden ilmaisemiseen, kun on kyse heitä itseään koskevista asioista – myös oikeudenkäyntitilanteissa
- ▶ yleisluontoinen, epäsuora ja suora vaikutus (ryhmä, kohdistettu, yksilö)
- ▶ edellyttää tukea, toimenpiteitä ja merkityksellisten osallistumismahdollisuuksien tarjoamista

YLEISKOMMENTTI 13 – LAPSEN OIKEUS OLLA JOUTUMATTA MINKÄÄNLAISEN VÄKIVALLAN KOHTEEKSI.

Artiklassa 19 todetaan seuraavaa:

- “1. Sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin asianmukaisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin, sosiaalisiin ja koulutuksellisiin toimiin suojellakseen lasta kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, vahingoittamiselta ja pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä tai välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta tai hyväksikäytöltä, mukaanlukien seksuaalinen hyväksikäyttö, silloin kun hän on vanhempansa, muun laillisen huoltajansa tai kenen tahansa muun hoidossa. ”
- “2. Tällaisten suojelutoimien tulisi tarvittaessa sisältää tehokkaita menetelmiä sosiaalisten ohjelmien perustamiseksi, joiden avulla lasta ja hänestä huolehtivia henkilöitä tuettaisiin, samoin kuin menetelmiä edellä kuvattujen lasten pahoinpitelytapauksen ehkäisemiseksi, tunnistamiseksi, raportoimiseksi, käsiteltäväksi saattamiseksi, tutkimiseksi, hoitamiseksi ja jatkoseurannaksi sekä tarvittaessa oikeuslaitoksen asiaan puuttumiseksi.”

LÄHTEET:

- ▶ Coram Children's Legal Centre, Coram Voice, European Roma Rights Centre, Child Law Clinic, Family Child Youth Association (2016): Unlocking Children's Rights; Strengthening the capacity of professionals in the EU to fulfill the rights of vulnerable children
- ▶ YK:n lasten oikeuksien komitean (CRC) yleiskommentti nro 13 (2011): Lapsen oikeus olla joutumatta minkäänlaisen väkivallan kohteeksi <http://www.refworld.org/docid/4e6da4922.html>

KOLOFONI

- ▶ Tämä kansainväliseen käyttöön tarkoitettu koulutusmateriaali on tuotettu osana **MAPChiPP**-projektia (**Multi-disciplinary Assessment and Participation in Child Protection Proceedings: training program with modules and toolbox, international network**).
- ▶ Tämä yhteistyöprojekti on Euroopan unionin **Rights, Equality and Citizenship (REC) -projektin tukema hanke**. Sen toteutukseen ovat osallistuneet seuraavat lastensuojelujärjestöt: Das Deutsche Institut für Jugendhilfe und Familienrecht e. V. (Saksa), Család, Gyermek, Ifjúsági Egyesület (Unkari), Lastekaitse Liit (Viro), Nederlands Jeugdinstituut (Hollanti) ja Child and Family Training (UK).
- ▶ **Moduuli 02: Oikeudet ja lapsen etu on pääasiassa unkarilaisen Család, Gyermek, Ifjúsági Egyesület -järjestön tutkijoiden** (tri Maria Herczogin ja Anikó Gyárfás) kehittämä.
- ▶ Haluamme kiittää seuraavia henkilöitä heidän merkittävästä tuestaan tämän materiaalin valmistelussa: Kiira Gornischeff ja Helen Karu.
- ▶ © 2017 **MAPChiPP-hankekonsortio** Kaikki oikeudet pidätetään.